

P. Harteveld (Red.), L.G. de Stadler en D.C. Hauptfleisch (Medewerkers). *Woordkeusegids: 'n Kerntesourus van Afrikaans*, 1ste uitgawe, 2de en verbeterde druk 1993, viii + 367 pp. ISBN 1 86812 440 1. Halfweghuis: Southern Boekuitgewers. Prys R44,94 (posgeld ingesluit).

Een van die faktore wat bydra tot doeltreffende kommunikasie is die spreker of skrywer se vermoë om die regte woord in 'n bepaalde situasie te gebruik. Enige taalgebruiker, van die joernalis tot die leerling of student, sukkel soms om 'n woord te vind wat 'n saak of 'n toestand nêr reg sal beskryf. *Woordkeusegids: 'n Kerntesourus van Afrikaans* (voortaan *Woordkeusegids*) wil 'n oplossing vir die probleem bied: dit wil die taalgebruiker lei om die korrekte woord op die regte plek in te span.

Woordkeusegids verskaf aan die spreker of skrywer woorde of uitdrukkings wat moontlik in die plek van die lemma gebruik kan word. Sinonieme, wisselvorme en ander leksikale items wat aan dieselfde semantiese veld as die lemma behoort, word in die artikels aangebied.

Gebruikersvriendelikheid is 'n kriterium waaraan enige woordeboek of woordelys behoort te voldoen. Wanneer die teikenmark die gewone taalgebruiker is (soos in die geval van *Woordkeusegids*), is dit nóg belangriker dat gebruikersvriendelikheid baie aandag moet kry. Die makrostruktuur van *Woordkeusegids* dra by tot die bevordering van gebruikersvriendelikheid. In die tradisionele tesourus word lemmas gewoonlik volgens semantiese velde gerangskik. Die alfabetiese ordening wat in *Woordkeusegids* gevolg word, maak dit egter meer toeganklik en bruikbaar vir die gewone taalgebruiker. Die Voorwoord, Gebruikstoelighting en Afkortingslys dra ook daartoe by dat die inligting wat aangebied word, suksesvol ontsluit kan word. Daar word byvoorbeeld in die Gebruikstoelighting verduidelik dat homonieme wat as afsonderlike lemmas hanteer word, onderskei word deur verhewe syfers voor die lemmas. Die manier waarop multileksikale items as lemmas opgeneem word, word ook verklaar.

Die mikrostruktuur van *Woordkeusegids* voldoen ongelukkig nie altyd aan die kriterium van gebruikersvriendelikheid nie. Volgens die Gebruikstoelighting is daar twee soorte artikels, naamlik hoof- en verwysingsartikels. In die hoofartikels word die meeste informasie verskaf. Hoewel grammatikale inligting (soos woordsoortaanduiding en die gebruik van setsels waar nodig) gegee word, val die klem vanselfsprekend op semantiese inligting soos sinonieme, "ampersinonieme", wisselvorme en selfs hiponieme. Verwysingsartikels lei die gebruiker na hoofartikels. Elke verwysing word deur 'n asterisk gemerk.

Volgens die Gebruikstoelighting word die inligting in 'n hoofartikel volgens woordsoortlikheid en verder volgens betekenisverwantskap en gebruiklikheid georden. "Waar nodig geag, word betekenisgroeperinge deur nommers onderskei." Geen melding word van polisemie gemaak nie. Die "betekenisgroepe-

ringe" blyk ook redelik willekeurig te wees. Vergelyk byvoorbeeld die groepeerings by die lemma boek I *s.nw.*:

1. bundel, band, boekdeel, boekwerk, volume, deel, werk, eksemplaar, kopie, folio, leesboek, teksboek, leerboek, handboek, handleiding, uitgawe, publikasie
2. skryfboek, skryfblok, notaboek, aantekeningboek, joernaal, dagboek, kladboek, notuleboek
3. joernaal, grootboek, kasboek, byboek, kantoorboek, faktuurboek, boekhouboek
4. hoofafdeling, onderafdeling, afdeling, deel, Bybelboek
5. lektuur, leesstof.

Verwysings in verwysingsartikels word streng alfabeties georden, byvoorbeeld

boek *s.nw.* *kaak, *keel, *mond.

Hierdie ordening behoort volgens gebruiksfrekwensie en betekenisverwantskap plaas te vind ter wille van konsekwentheid (vergelyk die ordening in hoofartikels), en ook omdat vollediger en noukeuriger inligting op dié manier aan die woordeboekgebruiker verskaf kan word. In die verwysingsartikel by die lemma *bek* sal "*mond" dan waarskynlik eerste moet staan.

Die kruisverwysingstelsel is ongelukkig nie bevredigend nie. In die Gebruikstoelighting word daar gemeld dat "die gebruiker by verwysings nie na spesifieke betekenisnommers binne die hoofartikels gelei (word) nie, maar bloot na die lemmas waaronder bykomende inligting gevind kan word". 'n Belangrike leksikografiese beginsel word hier oor die hoof gesien, naamlik dat die afwesigheid van 'n teken ook 'n bepaalde betekenis het. As daar na 'n lemma verwys word sonder dat die spesifieke betekenisonderskeidinge (betekenisnommers) aangedui word, impliseer dit dat al die betekenisonderskeidinge van daardie lemma semanties verwant is aan die oorspronklike lemma. By die lemma *waarsêr* word die gebruiker onder andere verwys na *medium*, maar die spesifieke betekenisgroepering wat van toepassing is, word nie aangedui nie. Dit impliseer dat *waarsêr* verband hou met al vier betekenisgroeperinge van *medium*, naamlik

1. middel, hulpmiddel, instrument, kanaal, manier, metode, proses, weg
2. tussenpersoon, tussenganger, agent, boodskapper, gesant
3. voertaal, onderrigtaal, onderwystaal, omgangstaal
4. spiritis, tussenpersoon, *waarsêr*, kaartlêer, voorspeller, geesteklopper.

Om die saak reg te stel, moet die verwysingsartikel by die lemma waarsêer 'n spesifieke verwysing bykry:

waarsêer *s.nw.* *medium (bet. 4).

Dieselfde probleem word ondervind wanneer daar na homonimiese lemmas verwys word, omdat die onderskeid tussen homonieme nie in verwysingsartikels aangedui word nie.

Nog 'n groot leemte is die gebrek aan kontekstuele leiding. Alhoewel 'n tesourus gewoonlik as 'n beperkte woordeboek of 'n woordelys beskou word, beteken dit nie dat kontekstuele inligting heeltemal weggelaat moet word nie.

In die Voorwoord word daar verduidelik dat die doel van *Woordkeusegids* is om "die gebruiker (te lei) om die regte woord vir elke situasie te vind". Elke taalgebruiker moet in staat gestel word "om die korrekte woord op die regte plek in te span". Die afwesigheid van voorbeeldmateriaal kan daartoe lei dat *Woordkeusegids* nie volkome in sy doel slaag nie. Die korrekte keuse van 'n woord word bepaal deur die konteks of situasie waarin dit gebruik word. Daarom moet daar genoeg voorbeeldsinne (sitate en poëme) aangebied word. Die feit dat die genommerde betekenisgroeperinge in hoofartikels meer insluit as net die polisemiese betekenisonderskeidinge, bemoeilik weliswaar die leksikograaf se taak. Tog moet daar by elke betekenisgroepering leiding verskaf word oor die konteks(te) waarin daardie leksikale items kan optree.

In die Gebruikstoeligtig word daar voorgestel dat die gebruiker self met behulp van 'n goeie woordeboek moet seker maak dat hy die inligting wat hy in die tesourus gevind het, korrek gebruik. Deur genoegsame kontekstuele leiding in *Woordkeusegids* te verskaf, sou so 'n omslagtige proses vermy kon word. Dit sou ook daartoe bygedra het om die tesourus meer gebruikersvriendelik en nuttig te maak.

Ten spyte van bogenoemde bedenkinge is die tesourus 'n waardevolle toevoeging tot die versameling Afrikaanse leksikografiese publikasies. Vir die spreker of skrywer wat die regte woord op die regte plek wil gebruik, sal *Woordkeusegids: 'n Kerntesourus van Afrikaans* handig te pas kom.

I.L. Vos
 Departement Afrikaans
 Randse Afrikaanse Universiteit
 Johannesburg
 Suid-Afrika